

Dit is het geschreven verslag van het Pilot Project waarin de vraag is verkend hoe duurzaam de carrières van podiumkunstenaars zijn. Het is een aanvulling op de video impressie die van dit project is gemaakt.

De verkenning is in 2020 uitgevoerd door een samenwerking tussen Sociaal Fonds Podiumkunsten en Omscholing Dansers Nederland in opdracht van het Platform Arbeidsmarkt Culturele en Creatieve Toekomst.

Het videoverslag is een samenvatting van de laatste sessie, waarin een aantal vertegenwoordigers van de verschillende geledingen uit het veld met elkaar in gesprek zijn over de conclusies die zich in de loop van de eerdere sessies aftekenden. Dat geeft een goed beeld hoe er tegen de duurzaamheid van een loopbaan als podiumkunstenaar wordt aangekeken, wat het in de praktijk betekent en welke ideeën er leven om deze te bestendigen. Als gevolg van Covid – 19 was het spijtig, maar noodzakelijk het aantal deelnemers te beperken. Dat doet niettemin geen afbreuk aan de conclusies.

Er is gekozen voor een videoverslag omdat dat niet zo snel in een la kan verdwijnen.

De kwestie.

Van dansers en circusartiesten is bekend dat zij de pensioengerechtigde leeftijd niet kunnen halen. Hun beroep stelt aan hen zulke eisen dat het onmogelijk is om dit fysiek en mentaal vol te houden tot de AOW – leeftijd. In toenemende mate doet zich de vraag voor in hoeverre dit ook voor andere podiumkunstenaars geldt? Kunnen acteurs, zangers, musici wel door tot zij van hun pensioen kunnen gaan genieten en zo nee, wat is daar dan de reden voor?

In een zestal bijeenkomsten, die vooral via videobellen hebben plaatsgehad, is er door podiumkunstenaars en directbetrokkenen uit het veld uitvoerig bij deze vragen stilgestaan. Openhartig en betrokken is er gesproken over de kwestie of en hoe duurzaam de loopbaan van een podiumkunstenaar is en wat er nodig is om dat te bevorderen.

Dit gebeurde in alle bijeenkomsten aan de hand van drie stellingen.

1. De loopbaan van een uitvoerend podiumkunstenaar is zodanig veeleisend dat de pensioengerechtigde leeftijd vrijwel nooit wordt gehaald.
2. Praten over een carrièreswitch als podiumkunstenaar is uit den boze
3. Of iemand een bestendige loopbaan als podiumkunstenaar is volledig de verantwoordelijkheid van het individu.

De conclusies.

Dansers en circusartiesten beëindigen hun loopbaan voortijdig doordat hun beroep te zwaar is om tot op hogere leeftijd te kunnen worden beoefend. Het gebrek aan langere termijnperspectief is te wijten aan factoren, die in die beroepen besloten liggen.

Ook zangers en musici oefenen een zodanig zwaar beroep uit dat velen van hen de 'eindstreep' niet halen. Ook dat ligt voor een groot deel aan de intrinsieke aspecten van het vak. Zowel de fysieke als mentale eisen die er aan hen worden gesteld zijn hoog, waardoor zij zich genoodzaakt zien om

voortijdig te stoppen met hun loopbaan of aan te passen. De gemiddelde leeftijd waarop dat is, ligt doorgaans hoger dan bij dansers en circusartiesten het geval is. Het verschilt per discipline (zang of instrumentalist) en het instrument, dat wordt bespeeld. Ook hangt het af van de wijze waarop het individu zijn of haar vakbekwaamheid en fysiek uithoudingsvermogen onderhoudt. Sommige instrumenten stellen hogere eisen aan iemands fysiek dan andere.

Als acteurs voortijdig een punt achter hun loopbaan zetten, is dat eerder het gevolg van de omstandigheden dan dat zij niet langer aan de eisen kunnen voldoen. Stabiele werkgelegenheid is beperkt en naarmate een acteur ouder wordt, zijn zij al snel te duur. Het aantal vaste banen in toneelgezelschappen is niet heel groot in verhouding tot het aantal beschikbare acteurs. Een deelnemer verzuchtte: 'het werk vinden is meer werk dan het werk zelf'. Iemand anders zei: 'de continue onzekerheid over het krijgen een baan, waarmee je ook wat kunt verdienen, is mentaal slopend'. Degene, die wel een vaste baan heeft bij een gezelschap, ervaart dat 'als een luxe' !

Acteurs groeien in hun vak en worden alleen maar beter als zij ouder en ervarener worden. Dat veronderstelt echter continuïteit in een carrière en daar wringt vaak de schoen. Meerdere deelnemers vertelden onafhankelijk van elkaar het min of meer zelfde verhaal. Je komt vol enthousiasme van de toneelschool, rekent niet per se op een glorieuze start van je loopbaan en gaat werken in projecten op vrijwillige basis. Verderop in je carrière en bewust van de concurrentie accepteer je werk dat misschien niet helemaal conform cao wordt betaald, maar ach...ervaring is ook belangrijk. Zie het maar als een investering in de toekomst. Dan loopt iemand tegen een partner aan, denkt misschien aan een gezin of het kopen van een eigen huis of wil iets meer zekerheid. Dan begint het spaak te lopen.

Onafhankelijk van de discipline wordt het uithoudingsvermogen van de zzp'er meer op de proef gesteld dan die van werknemers. Zij kennen minder zekerheid en bescherming dan die een werknemer geniet. Zij zijn het die zich iedere auditie weer moeten bewijzen. Het verwerven van opdrachten vraagt continue aandacht en heeft prioriteit. Dat verdringt paradoxaal genoeg de noodzaak voor het in stand houden, verbreden en verdiepen in het vak. De tijd is er soms wel, maar dan ontbreekt het geld of de juiste focus.

Op het eerste gezicht is dat een logisch gevolg van en inherent aan het bestaan van een zelfstandige. Lang niet in alle gevallen echter is die zelfstandigheid een bewuste keuze, maar voelt men, al dan niet terecht, dat het daardoor gemakkelijker wordt om aan de slag te komen. Soms dringt een werkgever erop aan. Een klassieker is dan: 'voor jou tien anderen'.

Het merendeel van de podiumkunstenaars voelt zich sterk op zichzelf teruggeworpen. Een veelgehoorde klacht is dat de vakopleidingen, en wederom ongeacht de discipline, hun studenten te weinig handvatten meegeven waarmee zij hun loopbaan zouden kunnen verduurzamen. De aandacht gaat vooral uit naar de (droom)baan bij een gezelschap, orkest, koor of ensemble en te weinig naar wat er kan als dat dan niet lukt.

Ook hier is soms sprake van een paradox: presteren op hoog niveau vereist opperste toewijding, dromen en ambities en die zijn lastig te verenigen met het onderzoeken van een alternatieve c.q. duurzame loopbaan. Het niet (kunnen) bereiken van de droombaan wordt dikwijls ervaren als falen. Als iemand alternatieve activiteiten of zelfs omscholing overweegt, dan heb je het dus niet gered.

Opmerkelijk is dat dit ook het keurslijf is, waar de podiumkunstenaar zichzelf in dringt: de vereenzelviging met het beroep is groot. Het vak van acteur, zanger, musicus of danser is een verlengstuk van de persoon; de lijn tussen wie iemand is en wat iemand doet, is vaak afwezig. Het leidt tot schaamte als iemand het idee heeft niet geslaagd te zijn. En dat leidt weer tot zelfonderschatting. Vaak ontbreekt het inzicht in de waarde of een juiste inschatting van hun competenties en vaardigheden waarover de kunstenaar beschikt.

Zonder uitzondering zijn podiumkunstenaars enorm intrinsiek gemotiveerd. Die gedrevenheid leidt ook tot blinde vlekken, het onvermogen om richting te geven aan de eigen loopbaan; er zijn teveel zaken die tegelijkertijd aandacht vergen.

De behoefte aan instrumenten om de eigen loopbaan te helpen vormgeven is groot. Dat varieert van een verhelderend gesprek tot een langdurig(er) coaching traject of een regelmatige 'APK' om het professioneel perspectief te versterken.

Ook is er behoefte aan het verbreden/verdiepen van de vakbekwaamheid. Dan gaat het niet alleen om reguliere scholingstrajecten, maar ook zaken als intervisie, leren van oude rotten in het vak of collega's en het afleggen van werkbezoeken om (opnieuw) inspiratie op te doen. Incidenteel gaat het daarbij ook om het leren van ondernemersvaardigheden. Het gaat om initiatieven, die de weerbaarheid van de kunstenaar te vergroten en daarmee de mogelijkheden om de loopbaan te verduurzamen.

Daarvoor is financiële steun nodig om begeleiding, verdieping van de vakbekwaamheid, maar ook omscholingsfaciliteiten te faciliteren.

Dat niet alleen. Het gaat ook om het totstandbrengen van een dialoog tussen zakelijke en artistieke belangen, collega's en het aan de kaak stellen van de normen in de sector.

Het is een actueel onderwerp. Dat is wel gebleken uit de reacties die wij hebben op de uitnodigingen om aan de pilot deel te nemen:

'Een belangwekkend en vaak ook zorgwekkend onderwerp', 'dit is een belangrijk onderwerp en ik zou graag hierover meepraten', 'Wat een goed initiatief!', 'ik kan er niet bij zijn, maar hou me vooral op de hoogte over verdere bijeenkomsten!'

Er is geen eenduidig antwoord op de vraag hoe duurzaam de carrière van een podiumkunstenaar is. Dat verschilt per discipline. Wel is het mogelijk om de duurzaamheid van een carrière in de podiumkunsten te verbeteren. Dat hebben de bijeenkomsten met de directbetrokkenen geleerd.